

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารั้้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าเอกสารและศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจัดแบ่งเนื้อหาการศึกษาเอกสารครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
2. บริบทโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
3. โครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
4. หลักการประเมินและรูปแบบการประเมินโครงการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2550)

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิด ในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม
2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วยความ สมัครใจของผู้บริโภค และปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม
3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัย มีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว
4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1, 2, 3 และ 4 ดังกล่าว

นอกจากนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ยังได้บัญญัติให้มืองค์กรของรัฐในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคและคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาและคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก รวมทั้งได้บัญญัติให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อปฏิบัติงานและให้ผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิใช้บริการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) โดยให้สังกัดอยู่ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและคำสั่งของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รวมทั้งเพื่อความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค รัฐบาลจึงได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2522 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 96 ตอนที่ 105 วันที่ 1 กรกฎาคม 2522 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2522 จึงถือได้ว่าได้ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 2522 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544, หน้า 2-3)

โครงการคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย)

กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข (2548, หน้า 2-4) กล่าวถึงความหมายของ อย.น้อย ว่า อย.น้อย คือ การที่เด็กที่อยู่ในวัยเรียนในสถานศึกษาต่าง ๆ ที่ตระหนักถึงเรื่องการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพและการบริโภคอาหาร มารวมกลุ่มกันตั้งเป็นชมชนอาสาสมัครคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนทั่วประเทศ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยด้านอาหาร โดยให้เด็กนักเรียนมารวมกลุ่มกันตั้งเป็นชมชนอาสาสมัครคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน (ชมรม อย.น้อย) กิจกรรมหลักของนักเรียน อย.น้อย ได้แก่ สุ่มตรวจสอบอาหารหาสารปนเปื้อนในโรงเรียน และรณรงค์ประชาสัมพันธ์ความรู้ และนำนักเรียนให้เลือกซื้ออาหารโดยดูจากฉลาก กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ 10,256 โรงเรียน พื้นที่ดำเนินงาน 175 เขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ การสนับสนุนการจัดตั้งดำเนินกิจกรรมของชมรมคือ กระทรวงสาธารณสุขสนับสนุนดังนี้ องค์ความรู้เรื่องสารปนเปื้อนในอาหารรวมถึงวิทยากร ชุดทดสอบอาหารเบื้องต้น การประกวด อย.น้อย ระดับเขตและประเทศ สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมในโรงเรียนบางส่วน ส่วนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนการรวมกันเป็นเครือข่ายของชมรม อย.น้อย และเครือข่ายครูแกนนำ

อย.น้อย ระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2546 เป็นต้นมา ผลการดำเนินงาน คือ มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการประมาณ 10,000 โรงเรียนทั่วประเทศ โดยตั้งเป็นชมรม อย.น้อย ในโรงเรียน และมีกิจกรรมการตรวจสอบปนเปื้อนในอาหารที่จำหน่ายในโรงเรียน และบริเวณโรงเรียน อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ มีการประกวด อย.น้อย ดีเด่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

การพัฒนากลุ่ม อย.น้อย ขึ้นมาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศด้วยเล็งเห็นว่า เด็กและเยาวชนจะเจริญเติบโตเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศไทย หากปลูกฝังให้มีพฤติกรรม การบริโภคที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะติดฝังไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ลดปัญหาทางด้านสาธารณสุข ในอนาคต นักเรียนที่เข้าทำกิจกรรม อย.น้อย จะได้รับการพัฒนาในเรื่องความคิดและการทำงาน ด้วย เนื่องจากต้องมีการประชุมวางแผนทำงานร่วมกัน รวมถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานและสิ่งสำคัญอีกประการคือ การได้บำเพ็ญประโยชน์ อันจะเป็นความภาคภูมิใจของเด็กที่ทำกิจกรรม

โครงการ อย.น้อย เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ในลักษณะโครงการนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ และศักยภาพในการดำเนินโครงการของนักเรียน และในปี พ.ศ. 2546 ได้ขยายทั่วประเทศ จังหวัดละ 5 โรงเรียน และขยายจนครอบคลุมโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศ ทั้งโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนเอกชน

กิจกรรมที่ อย.น้อย ทำ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง เพื่อนนักเรียน โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบอาหารที่จำหน่ายในโรงเรียนและในชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน โดยใช้ชุดทดสอบเบื้องต้น ได้แก่ ชุดทดสอบบอแรกซ์ สารฟอกขาว สารกันรา ฟอรัมาลิน จุลินทรีย์ในน้ำและน้ำแข็ง และจุลินทรีย์ที่ภาชนะและมือของผู้ปรุง หากผลการทดสอบออกมาไม่ถูกต้อง ก็มีการดำเนินการร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ใหญ่ สาธารณสุข อำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้มีการแก้ไขปรับปรุง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพให้กับเพื่อนนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ตามสิ่งอำนวยความสะดวกที่มี เช่น การใช้เสียงตามสาย การพูดหน้าเสาธง การจัดบอร์ดนิทรรศการ การจัดทำแผ่นพับใบปลิว การจัดมหกรรมณรงค์ เป็นต้น การเผยแพร่ความรู้ให้กับชุมชน อย.น้อย บางโรงเรียนมีการใช้หอกระจายข่าว บอร์ดประชาสัมพันธ์ในชุมชน ไปจนถึงวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นการประสานความร่วมมือกับชุมชน เช่น อบต. อสม. เป็นต้น โครงการ อย.น้อย จึงเป็นโครงการที่ลงลึกถึงระดับรากหญ้าและก่อให้เกิดความร่วมมือในระดับพื้นที่ ทั้งการแบ่งปันความรู้ ทรัพยากร และการสนับสนุนในรูปงบประมาณ

ในปี พ.ศ. 2547 และต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2548 ได้ขอสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. เพื่อทำกิจกรรม อย.น้อย ในลักษณะเครือข่าย ทำให้ อย.น้อย ได้เรียนรู้กันและกัน และมีการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียน ก่อเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน บางแห่งมีการดำเนินโครงการพี่สอนน้อง โดยนำความรู้ไปสอนให้กับเด็ก ๆ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและอนุบาล และมีการตรวจสอบอาหารที่จำหน่ายในโรงเรียนนั้น จึงทำให้เห็นถึงศักยภาพของ อย.น้อย ที่จะช่วยดูแลผู้ที่อ่อนแอกว่า และหากมีการดำเนินการในลักษณะนี้ทั่วประเทศ ก็เชื่อว่าจะช่วยให้เด็กเล็กได้รับความปลอดภัยมากขึ้นในการบริโภคอาหารและลดปัญหาทางด้านสาธารณสุขลงได้อย่างมาก

รูปแบบการดำเนินการ

1. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภคขึ้นในโรงเรียน
 2. มุ่งให้นักเรียนตรวจสอบอาหารในโรงเรียน โดยสนับสนุนให้นักเรียนสามารถใช้ชุดทดสอบเบื้องต้นของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ทดสอบหาสารปนเปื้อน 6 ชนิดได้ และรณรงค์ประชาสัมพันธ์แนะนำนักเรียนให้เลือกซื้ออาหารโดยอ่านฉลากก่อนซื้อ
 3. จัดประกวดกิจกรรมของ อย.น้อย ทั้งในระดับจังหวัด ระดับเขต จนถึงระดับประเทศ
 4. สนับสนุนสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ แก่โรงเรียน
- องค์ประกอบชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน (อย.น้อย)
1. มีโครงสร้างชุมชนที่แน่นอน
 2. มีนักเรียนเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 30 คน ถ้าเป็นไปได้ควรมีแกนนำนักเรียนจากทุกห้องเรียน อย่างน้อย 1 คน/ห้อง
 3. มีครู อาจารย์ เป็นที่ปรึกษาไม่น้อยกว่า 2 คน
 4. ผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนงบประมาณ คำนวณแนะนำในการดำเนินงาน
 5. มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

บริบทโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม

โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม (งานประชาสัมพันธ์ โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม, 2550, หน้า 16) เป็นสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 ตั้งอยู่เลขที่ 134 หมู่ 11 ถนนเชียงใหม่-ฮอด ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2550 มีจำนวนนักเรียน 2,618 คน ครู 136 คน โดยมี ดร.มานิตย์ ศรีพิทักษ์ เป็นผู้อำนวยการบริหาร โดยแบ่งโครงสร้างเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายสนับสนุนและส่งเสริม ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายนโยบายและแผน

วิสัยทัศน์ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม คือ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เป็นผู้นำการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของเขตพื้นที่การศึกษาในทุกด้าน เป็นศูนย์กลางและมีความเป็นเลิศทางวิชาการ มุ่งเน้นคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ จัดการผลประโยชน์ของโรงเรียน เพื่อการพัฒนาการศึกษา สืบสานวัฒนธรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการบริหารจัดการที่ชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งนี้มีเป้าประสงค์คือ นักเรียนมีความเป็นเลิศตามศักยภาพของตนเอง ปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกาย และจิตใจ รักและภูมิใจในโรงเรียนและวัฒนธรรมท้องถิ่น รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

จากวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ทำให้โรงเรียนมีพันธกิจเพื่อนำไปสู่เป้าหมายหลัก คือ

1. พัฒนานักเรียนเพื่อความเป็นเลิศในทุกด้าน มีคุณธรรม นำความรู้ และค่านิยมที่พึงประสงค์ตามแนววิถีพุทธ มีพลานามัยที่สมบูรณ์ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
2. พัฒนาครูสู่ความเป็นเลิศทางวิชาชีพ
3. ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างรายได้เพื่อการพัฒนาการศึกษา
4. สนับสนุนให้เกิดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
5. เสริมสร้างการนำเทคโนโลยีอันเหมาะสมมาใช้ในการกระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้
6. ส่งเสริมการปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. พัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียน

จากพันธกิจดังกล่าวทำให้นักเรียนโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมมีคุณลักษณะคือ เป็นคนดี : คิดดี ทำดี มีวินัย : ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนและสังคม เรียนด้วยใจ : ตั้งใจเรียน เพียรรับผิดชอบงาน และห่างไกลยาเสพติด : ไม่ลอง ไม่เสพ ไม่ขาย ไม่มั่วสุมกับผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม ได้สนับสนุนให้ทุกฝ่าย ทุกงานและทุกกลุ่ม มีการดำเนินโครงการ กิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อนำสู่การพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ พันธกิจและคุณลักษณะของนักเรียน โดยได้มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบทุกคนมีส่วนร่วมให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานทั้งโครงการ กิจกรรม เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพ และจากระบบการบริหารและการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สันป่าตองวิทยาคม คณะผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรทุกฝ่าย ได้นำสถาบันเข้าสู่การประเมินโรงเรียนรางวัลพระราชทาน ประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จนกระทั่งได้รับรางวัลพระราชทาน ประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ประจำปีการศึกษา 2549 เมื่อวันที่ 14

พฤษภาคม 2550

โครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม

โครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม ได้ดำเนินกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 โดยใช้ชื่อว่าชมรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในโรงเรียน หรือ คบส. ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน โดยใช้ชื่อว่า ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จุดสำคัญที่ใช้ดำเนินงานในรูปแบบการรวมกลุ่มจัดตั้งชมรม อย. น้อย โดยสมาชิกจะนำประสบการณ์จากการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ครอบคลุมทั้ง 8 สาระ มาบูรณาการเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม อย. น้อย ซึ่งโครงการนี้มีเหตุผลและความจำเป็น และวัตถุประสงค์ของโครงการดังนี้ (โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม, 2550)

เหตุผลและความจำเป็น

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิดปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเยาวชนของชาติซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายอันสำคัญกลุ่มหนึ่งของผู้ประกอบการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณา ซึ่งได้พยายามนำวิธีการต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนมาใช้ในการตลาดและการโฆษณาเพื่อแข่งขันการขายสินค้าและบริการ จึงทำให้วัฒนธรรมการบริโภคสมัยใหม่ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งในระบบการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คีลธรรม ต่อเยาวชนและประชาชนผู้บริโภคโดยทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานรัฐมนตรี, ม.ป.ป.) การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการบริโภคที่ถูกต้องเหมาะสมจะติดฝังไปจนเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ลดปัญหาทางด้านสาธารณสุขในอนาคต ดังนั้นจึงควรวางรากฐานให้เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัยเรียนได้รับความรู้ด้านการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคและการรวมพลังผู้บริโภคให้มีบทบาทในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเองและชุมชนให้ได้รับความปลอดภัย เป็นธรรม มิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการกระทำของผู้ประกอบการ ด้วยเหตุนี้โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมจึงได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้แก่สมาชิกชมรมและนักเรียนในโรงเรียนทุกคนได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
2. เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ความเข้าใจและส่งเสริมการบริโภคศึกษาในโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกซื้อ เลือกใช้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพและงดเว้นการใช้สินค้าและบริการที่ไม่เหมาะสม

4. เพื่อถ่ายทอดความรู้และเป็นสื่อชักนำให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงบทบาทสิทธิ และหน้าที่ของตนเองและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการรวมพลังของผู้บริโภค

6. เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่นักเรียนในโรงเรียน

7. เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน

8. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและอาจารย์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการ

โครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. สรรหาตัวแทนนักเรียนที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรม
2. ประชุมคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมและวางแผนการปฏิบัติงาน
3. ประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกและแนวทางการดำเนินกิจกรรม
4. ดำเนินกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภค
 - 4.1 รณรงค์ปกป้องสิทธิ
 - 4.2 ตรวจสอบเฝ้าระวัง
 - 4.3 ประชาสัมพันธ์เผยแพร่

การจัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) สมาชิกชมรมมาจากความสมัครใจ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 710 คน ประกอบด้วยสมาชิกแกนนำนักเรียน 65 คน และสมาชิกเครือข่าย 645 คน มีที่ปรึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาชมรมจำนวน 18 คน

โครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) มีผลงานที่น่าภาคภูมิใจ ดังนี้
ปี พ.ศ. 2543 เป็นโรงเรียนดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขระดับดีเด่นประเภทมัธยมศึกษา

ปี พ.ศ. 2544 จัดตั้งชมรมคุ้มครองผู้บริโภค และจัดกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภค และเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในสถานศึกษา จัดโครงการคุ้มครองผู้บริโภคดีเด่นเป็นแบบอย่างได้

ปี พ.ศ. 2546 จัดประชุม เรื่อง ของกินพื้นบ้าน ข้าวหนมหวานลำล่า ในเวทีเรียนรู้เรื่อง อาหารและของเล่นต้องเน้นความปลอดภัย และได้รับรางวัลชมเชยในการคัดเลือกชมรมคุ้มครองผู้บริโภคที่มีผลงานดีเด่นในงานชุมนุมเยาวชนคุ้มครองผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 3

ปี พ.ศ. 2547 ได้ให้การอนุเคราะห์ในการเป็นเจ้าภาพสถานที่ในการอบรม “อาหารปลอดภัยในโรงเรียน ออ.น้อย เชียงใหม่ ปี 2547” ได้ให้การสนับสนุนโครงการตลาดนัดสินค้าผลิตภัณฑ์สุขภาพ ได้รับรางวัลชมรมคุ้มครองผู้บริโภคที่มีผลงานดีเด่น งานชุมนุมเยาวชนคุ้มครองผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 4 และได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

ปี พ.ศ. 2548 เป็นโรงเรียนเครือข่ายแกนนำการจัดการเรียนบูรณาการเรื่อง การคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค และชนะเลิศการประกวด ออ.น้อย ระดับเขตตรวจราชการ

ปี พ.ศ. 2549 ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ออ.น้อยดีเด่น ระดับเขตตรวจราชการ

หลักการประเมินและรูปแบบการประเมินโครงการ

ความหมายของการประเมิน

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2536, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประเมินไว้ว่าเป็น การประเมินค่า หรือประเมินผล

นอกจากนี้ สุวิทย์ หิรัญยานนท์, สิริวรรณ เมธีวิวัฒน์ และชนินทร์ชัย อินทราภรณ์ (2540, หน้า 80) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การประเมินผล (Evaluation) ไว้ว่า เป็นการประเมินค่า หรือวัดคุณค่าในสิ่งที่ต้องการทราบในทุกด้านในทางรวม ๆ เช่น ประเมินคุณค่าเด็กคนนั้นว่าเป็นเด็ก “ดี” ก็หมายความว่า เขาผลทุก ๆ ด้านของเด็กคนนั้นมาประเมินค่า ซึ่งผลนี้ได้มาจากการวัด การทดสอบ การสังเกตมาประมวลเข้าด้วยกัน แล้วจึงเป็นผลการประเมินค่าออกมาว่า “ดี” ส่วน การวัดผล (Measurement) หมายถึง การวัดเพียงด้านเดียว แ่งเดียว เช่น วัดความยาว หรือความสูงของโต๊ะเป็นฟุต หรือเมตร ได้ผลแน่นอนลงไป ทราบผลทันที ส่วนการทดสอบ (Test) นั้น เป็นเครื่องมือ (Tool) อย่างหนึ่ง อีกทั้ง สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2540, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานทั้งในช่วงขณะที่กำลังทำ และในเวลาทำงานเสร็จสิ้นลงแล้ว เพื่อหาข้อสรุปว่างานที่ทำนั้น ได้รับความสำเร็จตามความคาดหวังหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคใดเกิดขึ้นอันเป็นผลทำให้งานไม่สำเร็จตามความคาดหวัง หรือใกล้ความคาดหวังมากที่สุด

ต่อมาราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 664) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประเมิน หมายถึง กะ ประมาณค่า หรือราคาเท่าที่ควรจะเป็น เช่น การประเมินราคา และได้ให้ความหมายของคำว่า ประเมินผล หมายถึง การพิจารณาและวัดคุณค่าของกิจการใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น ประเมินผลการสัมมนา ประเมินผลการปฏิบัติงานในรอบปีของบริษัท วัดคุณค่าหรือผลความก้าวหน้าทางการศึกษา เช่น การสอบไล่เป็นวิธีประเมินผลการศึกษาวิธีหนึ่ง

ส่วน เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 6-7) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่าเป็นคำที่ใช้อธิบายและตัดสินคุณสมบัติบางอย่างของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมทั้งกระบวนการและโครงการต่าง ๆ

ในปีเดียวกันสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544, หน้า 166) กล่าวว่า การประเมินไม่ใช่เป็นการพิสูจน์แต่เป็นการปรับปรุง หรือเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สำหรับ สุวิมล ติรกานันท์ (2545, หน้า 2) ได้ให้ความหมายการประเมินว่า เป็นการกำหนดคุณค่าหรือข้อดีของบางสิ่งบางอย่างอย่างเป็นระบบ

ในขณะที่ ศิริชัย กาญจนวาสี (2537, หน้า 18) กล่าวว่า ความหมายของการประเมินได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากความเข้าใจที่ว่า การประเมินเป็นสิ่งเดียวกับการวัดผล การเรียนรู้ของผู้เรียน (Measurement-oriented) การประเมินเป็นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Objectives-oriented) การประเมินเป็นการช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision-oriented) การประเมินเป็นการเสนอสารสนเทศแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย ด้วยการบรรยายอย่างลุ่มลึก (Description-oriented) และการประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน (Judgment-oriented) การสืบทอดและพัฒนากันมาอย่างต่อเนื่องทำให้ความหมายของการประเมินมีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การประเมินในอนาคตน่าจะยับยั้งสถานภาพให้มีความหมายและบทบาทต่อสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเป็นสารสนเทศเชิงคุณค่าที่สนับสนุนการเจรจาต่อรองเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้บรรลุถึงเอกภาพของความคิด แนวทาง และข้อสรุปทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันของสังคม

จากความหมายของการประเมินของนักคิด นักการศึกษาดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่าการประเมิน คือ กระบวนการวัดคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อนำผลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของสิ่งที่กำหนดไว้ เพื่อทำการประเมินหรือตัดสินว่าสิ่งนั้นมีผลเป็นเช่นไร เมื่อเปรียบเทียบกับจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการกระทำนั้น ๆ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาหรือปรับปรุงคุณค่าของสิ่งที่ประเมินนั้นต่อไป

ความหมายการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นวิธีการหรือตัวกลางที่ช่วยยิ้ดให้โครงการได้ผล และเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งการจัดสรรงบประมาณ การวางแผนและการดำเนินโครงการ การประเมินโครงการจะเป็นการเสนอผลการพิจารณาโครงการเกี่ยวกับผลหรือประโยชน์ ตลอดจนประสิทธิภาพของโครงการต่อสาธารณชนหรือต่อผู้ให้ความสนับสนุนโครงการนั้น (รุตแมน, เลียวนาร์ด, 2529, หน้า 1) ได้มีนักประเมินให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

รุตแมน, เลียนารด์ (2529, หน้า 2) ให้ความหมายการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการ คือ การใช้วิธีการของการวิจัยที่จะวัดประสิทธิภาพของโครงการหรือแผนปฏิบัติการ ส่วน ไพรซ์ บวรสมพงษ์ (2550) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นการรวบรวมสารสนเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าตามประเด็นเนื้อหาหรือจุดมุ่งหมายที่ประสงค์ไว้ การประเมินผลโครงการจะมีการกำหนดเกณฑ์คุณค่าเพื่อใช้ในการพิจารณาอันเป็นข้อบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลว ตลอดจนปัญหา ข้อขัดข้องอันเนื่องจากการดำเนินโครงการ การประเมินโครงการจำเป็นต้องพิจารณาถึงภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานทั้งในแง่วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์หน่วยงาน การประเมินผลโครงการจึงเป็นการศึกษาถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ควรเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือไม่อย่างไร เพื่อเพิ่มข้อมูลความมีเหตุผลในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้บรรลุแผนยุทธศาสตร์

สำหรับ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2536, หน้า 1) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Project Evaluation คำว่า Project แปลว่า โครงการ ส่วน Evaluation แปลว่าการประเมินค่า หรือการประเมินผล ส่วนโครงการนั้นหมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้นด้วยจุดประสงค์บางประการ ทั้งนี้ผู้จัดทำโครงการมุ่งหวังว่าเมื่อจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้แล้วจะบรรลุวัตถุประสงค์บางประการหรือหลายประการที่ตั้งไว้ กิจกรรมอย่างเดียวกัน หากมีหลักเกณฑ์หรือขั้นตอน หรือกระบวนการที่ดำเนินการแตกต่างกัน ก็จะได้ผลลัพธ์ไม่เหมือนกัน กล่าวได้ว่าเป็นคนละโครงการนั่นเอง

ส่วนคำว่า โครงการนั้นมีผู้ให้ความหมายไว้โดยสรุปดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 270) ให้ความหมายของคำว่าโครงการ หมายถึง แผนหรือเค้าโครงตามที่กะ กำหนดไว้ และประสิทธิ์ ดงยิ่งศิริ (2544, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของโครงการไว้ว่า โครงการ คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าและบริการ หรือเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทน กิจกรรมหรืองานดังกล่าวจะต้องเป็นหน่วยอิสระหน่วยหนึ่งที่สามารถทำการวิเคราะห์วางแผน และบริหารงานได้ พร้อมทั้งมีลักษณะแจ้งชัดถึงจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด เพื่อวัตถุประสงค์ที่หวังไว้สำเร็จเสร็จสิ้นลง โครงการจึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดสรรทรัพยากรและการดำเนินงานอย่างมีระบบและระเบียบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่ตั้งของโครงการ ช่วงระยะเวลาของโครงการ การผลิต การลงทุน ผลตอบแทน การจัดรูปองค์การ และการจัดการโครงการ

ส่วน เขวาคี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 78) ได้ให้ความหมายโครงการ คือ งานหรือส่วนหนึ่งของงานที่ต้องกระทำให้สำเร็จตามเป้าหมายภายในระยะเวลาและวงเงินงบประมาณที่กำหนดไว้ โดยให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

จุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ

เขาวดี ราชัยกุล วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 104) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญสำหรับผู้บริหารได้นำไปใช้ในการตัดสินใจ
2. เพื่อช่วยเหลือบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถจะให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสมเมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ขอมมา

3. เพื่อให้ทราบผลผลิตหรือผลกระทบจากโครงการ
4. เพื่อให้ได้รับเงินทุนสนับสนุนอย่างเพียงพอ
5. เพื่อต้องการได้รับการประกันคุณภาพ หรือการรับรองวิทยฐานะถ้าหากว่าเป็นโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

ส่วน รุทแมน, เลียวนาร์ด (2529, หน้า 2) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินประสิทธิภาพของโครงการ ไว้ดังนี้

1. ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อกำหนดทรัพยากร
2. ใช้เป็นพื้นฐานในการปรับปรุงแก้ไขโครงการ เพื่อผลทางการประหยัดค่าใช้จ่าย เช่น ปรับปรุงวิธีการต่าง ๆ โดยเพิ่มจำนวนบุคคลผู้รับบริการขึ้นเล็กน้อย โดยใช้บุคลากรดำเนินการเท่าเดิม การใช้บุคลากรที่มีวุฒิต่ำลงเล็กน้อย ความถี่ของจำนวนครั้งและระยะเวลาในการบริการ เป็นต้น

3. ช่วยให้เห็นนโยบายใหญ่ ที่สำคัญของการตัดสินใจให้โครงการนั้นขยายวงกว้างออกไป เช่น ใช้ในระดับประเทศ ดังตัวอย่างโครงการประกันสุขภาพของประชาชนหรือโครงการเพิ่มรายได้ของประชาชน

4. ช่วยทางด้านการประชาสัมพันธ์และการเมือง เช่น การศึกษาความเห็นของสาธารณชนในอันที่จะดำเนินโครงการนี้ต่อไป หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

5. เป็นการตรวจสอบทฤษฎีที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลังโครงการ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์

6. ใช้เป็นวิธีการตรวจสอบความรับผิดชอบในโครงการ

7. ใช้ในการปรับปรุงวิธีการวิจัยประเมินผล

นอกจากนั้นการประเมินยังมีเหตุผลซ่อนเร้นอยู่อีก คือ

1. ประเมินเพื่อให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ (คือประเมินพอให้เรียกว่าได้ประเมินแล้ว)
2. ประเมินเพื่อทำลายโครงการนั้น โดยใช้วิธีการประเมินเป็นเครื่องมือ

3. ประเมินเพื่อถ่วงเวลาในการตัดสินใจโดยอ้างว่าจะต้องรอดูผลการประเมินก่อนจึงจะตัดสินใจได้

การศึกษาหรือพิจารณาจุดมุ่งหมายแฝงเหล่านี้ จำเป็นจะต้องกระทำเพราะในบางครั้งจุดมุ่งหมายแฝงนี้มีอิทธิพลต่อการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการอย่างยิ่ง เพราะเปรียบเสมือนเป็นอคติส่วนบุคคล

ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

ประโยชน์ของการประเมินโครงการนั้น เยาวดี รังชัยกุล วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 93) ได้กล่าวไว้มีดังต่อไปนี้

1. การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการต่าง ๆ จำนวนมาก จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องใช้วิธีประเมินโครงการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากประชาชนทั่วไปด้วย

2. การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาส จากการประเมินโครงการดังกล่าวย่อมทำให้ทราบว่าทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนี้มีจำนวนเพียงพอหรือไม่ เด็กนักเรียนที่เข้ารับบริการจากโครงการประเภทนี้มีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนักงานงบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น

4. การประเมินชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจากโครงการมีจำนวนมาก แต่เงินทุนสนับสนุนมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการประเมินโครงการต่าง ๆ อย่างมีระบบและครบทุกขั้นตอนจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์น่าเชื่อถือ

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านการที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

ขั้นตอนการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างมีขั้นตอนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโครงการ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ขั้นตอน ได้แก่ (ไพรัช บวรสมพงษ์, 2550)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะประเมิน หมายถึง เป็นการกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการประเมิน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการประเมินอาจไม่ใช่วัตถุประสงค์ของโครงการ เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการมีหลายลักษณะ หลายระดับ
 2. การเลือกวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวัด ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระยะเวลาของการวัด เช่น การวัดผลเฉพาะหน้า ระยะสั้น หรือการวัดผลระยะยาว ความยั่งยืนของโครงการ และงบประมาณที่อาจจะเป็นข้อจำกัดในการประเมินผลโครงการระยะยาวได้
 3. การเลือกเครื่องมือในการประเมิน และกระบวนการในการประเมินผลโครงการ หมายถึง การกำหนดเนื้อหาการประเมินให้ตรงกับเจตนารมณ์ของการประเมินโดยการสร้างเครื่องมือเพื่อที่จะใช้ในการประเมินผล
 4. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ผู้ที่เป็นกลุ่มตัวแทนหรือกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการทั้งหมด และอาจรวมถึงกลุ่มผู้ที่ได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการดำเนินโครงการ
 5. การเลือกเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการว่าเป็นอย่างไร เช่น โครงการที่มีลักษณะเปิด-ปิด
 6. การเขียนรายงานสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการนำเสนอถึงสารสนเทศ ข้อค้นพบอันเกิดจากการดำเนินโครงการเพื่อใช้ในการตัดสินใจ
- สำหรับ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2536, หน้า 3) ระบุว่า การประเมินผลโครงการจะกระทำก็ต่อเมื่อ

1. เมื่อโครงการนั้นเป็นโครงการที่สำคัญ มีค่าใช้จ่ายสูง มีผลต่อระบบการปฏิบัติงาน และต่อประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโครงการนั้นยังหารูปแบบหรือแนวทางที่แน่นอนไม่ได้ หรือยังไม่แน่ใจเกี่ยวกับแนวทาง กระบวนการ ขั้นตอน หรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของโครงการ

2. เมื่อโครงการนั้นมีความสลับซับซ้อน ทั้งในแง่กระบวนการ ขั้นตอน หลักเกณฑ์ และองค์ประกอบของโครงการ ตลอดจนผลกระทบของโครงการ ซึ่งทำให้ยากแก่การสังเกตเชิง จิตวิสัย หากไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เมื่อมีความต้องการหลักฐานทางข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นวัตถุวิสัย และหลักฐานทางข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะให้ทุกคนยอมรับในความ ถูกต้องของข้อที่สรุป

4. เมื่อการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้น มีความสำคัญต่อสังคม ต่อระบบงาน และเกี่ยวข้องกับ เรื่องที่มีค่าใช้จ่ายสูง

ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นกระบวนการที่จะชี้บ่งถึงคุณค่าหรือประสิทธิภาพของโครงการหรือ งานที่รับผิดชอบอันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการหรืองานนั้น ๆ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544, หน้า 93) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินว่า การประเมิน แบ่งออกได้หลายประเภทแล้วแต่เกณฑ์ที่ใช้แบ่ง ซึ่งที่สำคัญมีดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งการประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนา เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินขณะโครงการหรือกิจการนั้นกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งสามารถนำผลประเมินไปปรับปรุงการ ดำเนินงานให้ดีขึ้นอย่างทันที่ และการประเมินเพื่อตัดสินผล (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อบ่งชี้ระดับสัมฤทธิ์ผลของงานหรือโครงการ เป็นการประเมินหลังจากสิ้นสุด โครงการแล้ว

2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การประเมินที่ยึดเป้าหมาย ของโครงการหรืองานเป็นเกณฑ์ ซึ่งเรียกว่า Goal Based Evaluation การประเมินตามแนวนี้นี้ก็นำ ผลการวัดมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของโครงการ ส่วนอีกประเภท หนึ่งเป็นการประเมินที่เป็นอิสระจากเป้าหมายของโครงการ (Goal-free Evaluation) การประเมิน ตามแนวทางนี้ผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องทราบเป้าหมายของโครงการ เป็นการประเมินผลทั้งหมดที่ เกิดขึ้นทั้งผลโดยตรงและโดยอ้อมของโครงการ ตลอดจนการประเมินผลกระทบทั้งในทางบวก และทางลบของโครงการ

3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ การประเมิน ก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ (Intrensic Evaluation) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความเหมาะสมของ แผนงานโครงการก่อนเสนอเพื่อขออนุมัติให้ดำเนินการ กระบวนการดังกล่าวเรียกว่า การวิเคราะห์ โครงการ ระยะที่ 2 คือ การประเมินขณะดำเนินงานหรือโครงการ เพื่อพิจารณาความก้าวหน้าของ

โครงการ ผลประเมินในระยะนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการดำเนินงาน และระยะสุดท้าย คือ การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เมื่อสิ้นสุดโครงการ และหลังจากสิ้นสุดโครงการไประยะหนึ่ง กระบวนการประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดไประยะหนึ่ง เรียกว่า กระบวนการติดตามผล

ส่วน เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2545, หน้า 86-87) ได้กล่าวถึงประเภทการประเมินผลโครงการว่า สามารถจำแนกได้ 3 แบบ คือ

1. การประเมินก่อนดำเนินงาน (Pre – Evaluation) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ๆ คือ

1.1 การศึกษาความเป็นไปได้ก่อนทำโครงการ (Feasibility Study) ได้แก่ การประเมินปัจจัยแวดล้อม กำลังคน การเงิน การจัดการ และเทคโนโลยี ที่จะมีการใช้ทำงานตามโครงการ

1.2 การประเมินร่างโครงการ (Project Appraise) มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและวิเคราะห์เค้าโครงของโครงการว่าเชื่อถือได้ และปฏิบัติได้จริงเพียงใด โดยศึกษาความสอดคล้องและความเหมาะสมระหว่างหลักการ เหตุผล จุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ งบประมาณ ช่วงระยะเวลาที่ปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่ารับได้เพียงใด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการประเมินความสอดคล้อง และความเหมาะสมระหว่างผลผลิต (Out Put) กระบวนการ (Process) และตัวป้อน (Input) นั่นเอง

2. การประเมินผลขณะดำเนินงาน (On – going Evaluation) ลักษณะของการประเมินผลในขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก บางคนเรียกว่าการประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หรือการประเมินเพื่อปรับปรุง (Formative) ปกติจะครอบคลุมกิจกรรม 2 ประเภท ได้แก่ การติดตามหรือการกำกับติดตาม (Monitoring) และการประเมินสรุปในแต่ละช่วงของงาน ซึ่งบางครั้งเรียกว่าการประเมินครึ่งโครงการ

3. การประเมินหลังการดำเนินงาน (Post Evaluation) เป็นการประเมินผลสรุปหลังการดำเนินงาน หรือโครงการสิ้นสุดลงแล้ว (Summative Evaluation) เพื่อดูว่าโครงการบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมาย และเกิดผลตามที่คาดหวังไว้เพียงใด มีผลพลอยได้หรือผลกระทบอะไรเกิดขึ้นบ้าง บางโครงการอาจจำเป็นต้องมีการติดตามผลที่เกิดขึ้นในระยะยาว (Follow – up Study)

ดังนั้นการประเมินโครงการในความเห็นของผู้ศึกษาแล้ว พอจะสรุปได้ว่าการประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ผู้ประเมินซึ่งสมควรที่จะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินโครงการเป็นผู้ทำการประเมินโครงการนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้หรือไม่เช่นใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้หรือไม่ เพื่อที่จะได้นำผลการประเมินนั้นมาตัดสินใจว่าควรหยุดโครงการ หรือหากจะดำเนินโครงการต่อไป ก็ควรนำเอาผลที่ได้จากการประเมินมาเป็นแนวทาง

ในการแก้ไข หรือปรับปรุงโครงการเพื่อให้ผลการดำเนินงานมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รูปแบบการประเมินชิป (CIPP)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนามาหลายยุคหลายสมัย นักประเมินหลายท่านได้พยายามเสนอรูปแบบการประเมินไว้หลายลักษณะ แต่ละรูปแบบมีแนวคิด ทฤษฎี และหลักเหตุผลของการพัฒนาโดยเฉพาะ มีความเชื่อและปรัชญาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป ที่สำคัญคือรูปแบบแต่ละรูปแบบที่นำเสนอมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการใช้ในการประเมินที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นรูปแบบต่าง ๆ ล้วนมีจุดเด่นจุดด้อยและมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ในที่ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้วการประเมินโครงการใด ๆ จึงไม่ควรจำกัดให้ใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงสถานะแวดล้อมและวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการใช้รูปแบบนั้น รวมทั้งอรรถประโยชน์ที่จะได้จากการใช้รูปแบบนั้น ๆ เป็นส่วนสำคัญด้วย นักประเมินที่มีประสบการณ์จึงไม่ควรยึดติดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่จะต้องรู้จักเลือกประยุกต์ใช้รูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการประเมินสูงสุด (เขาวดี ราชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2544, หน้า 29)

รูปแบบการประเมินชิปของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินชนิดหนึ่งที่นักประเมินนิยมใช้ประเมินโครงการ เพราะนักประเมินจะได้ข้อดีข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี (จำเนียร สุขหลาย และคณะ, 2545, หน้า 207) ซึ่ง สตัฟเฟิลบีมให้นิยามคำว่า การประเมิน ไว้ดังนี้ การประเมิน หมายถึง กระบวนการรวบรวมและสกัดข้อมูลเพื่อสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เราเชื่อมั่นว่าใครก็ตามมีสารสนเทศที่มีคุณภาพพอเพียง ครบถ้วน จะช่วยให้ผู้นั้นตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเสมอ

การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอาจแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ PSIR ซึ่งได้แก่ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544, หน้า 166-170)

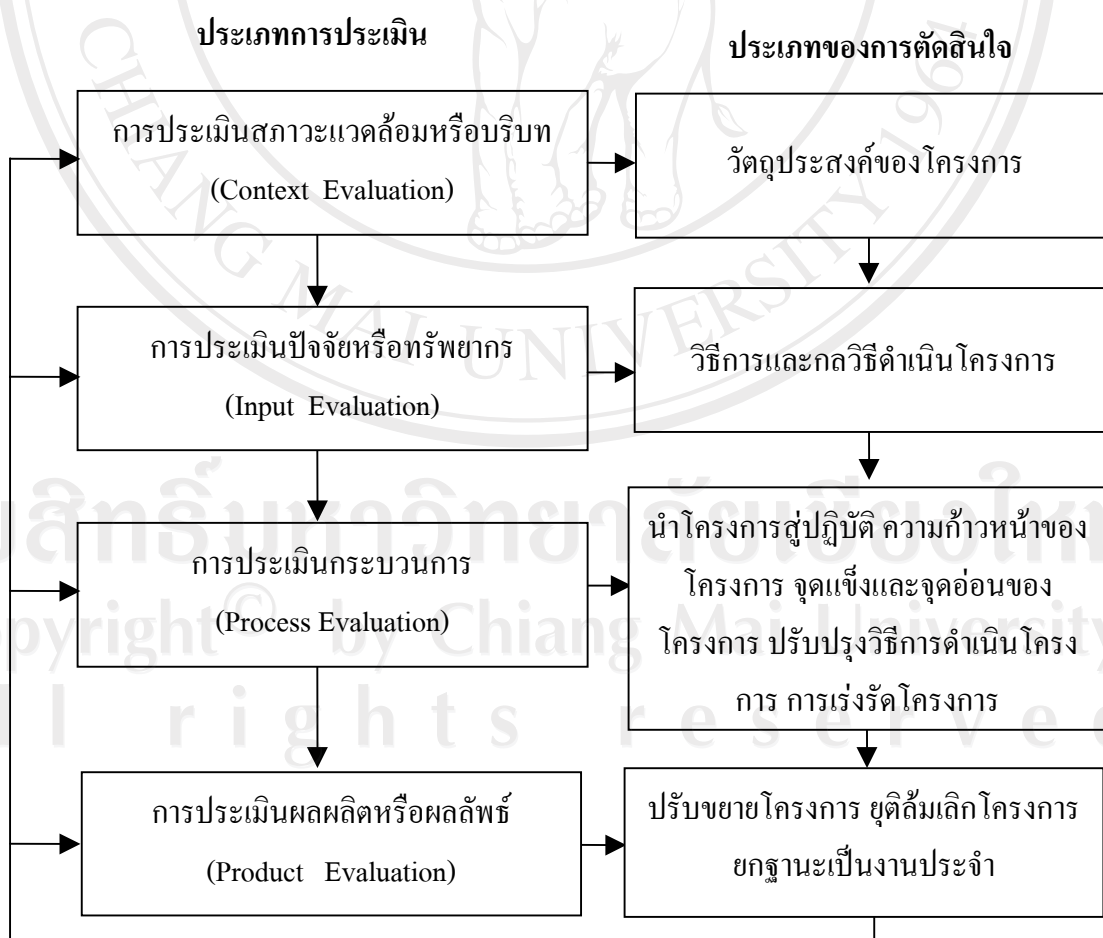
1. Planning Decisions ซึ่งเป็นการตัดสินใจเพื่อกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวังของโครงการนั้น หรือวัตถุประสงค์ระยะสั้นของโครงการ (Purpose) และวัตถุประสงค์ระยะยาวของโครงการ (Goal) นั้นเอง (Expected Ends)
2. Structuring Decisions เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางโครงการ เป็นวิธีการและกลวิธีดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ (Expected Means)
3. Implementing Decisions เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดผล ทำอย่างไรการดำเนินโครงการนี้จึงจะราบรื่นและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Actual Means)

4. Recycling Decisions เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำต่อไปหรือควรจะยุติลงเล็กน้อย หรือยกฐานะเป็นงานประจำหรือเป็นหน่วยงานใหม่ เป็นต้น โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง (Actual Ends)

สาระของการตัดสินใจทั้ง 4 ประเภท แสดงในภาพ 1

	สิ่งที่คาดหวัง (Expected)	สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actual)
ผลลัพธ์ (Ends)	PLANNING (P)	RECYLING (R)
วิธีการ (Means)	STRUCTURING (S)	IMPLEMENTING (I)

ภาพ 1 ประเภทของการตัดสินใจ

ภาพ 2 โมเดลการประเมินชีพ

ในภาพ 1 และภาพ 2 แสดงว่าในโมเดลซิป แบ่งการประเมินเป็น 4 ประเภท และเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาโครงการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อวางแผนโครงการ ซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการของโครงการ โดยเขียนในรูปเอกสารโครงการ ในรูปแบบซิปการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ประกอบด้วย

1.1 การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท อันเป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ การประเมินบริบทเป็นการประเมินสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ อันนำไปสู่ทิศทางและวัตถุประสงค์ของโครงการ

1.2 การประเมินปัจจัยหรือทรัพยากร เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากร ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการเพื่อวิเคราะห์และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด อีกทั้งมีความเป็นไปได้ทางด้านทรัพยากร

จากการประเมินข้อ 1.1 ข้อ 1.2 นำไปสู่การเตรียมวางโครงการและการเขียนโครงการ ในการนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงการ (Project Appraisal or Analysis) โดยพิจารณาจากหลักความสอดคล้องและความสมบูรณ์ของโครงการ หลักประสิทธิภาพโดยพิจารณาจาก Cost Benefit หรือ Cost Effectiveness หลักความเหมาะสมในการบริหารโครงการ ผลกระทบของโครงการและความเป็นธรรมของโครงการและหลักความเป็นไปได้ทั้งในด้านแผนงาน แผนเงิน และแผนคน

2. การประเมินขณะดำเนินโครงการ ซึ่งในรูปแบบซิป คือ การประเมินกระบวนการนั่นเอง การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาจุดแข็งและจุดอ่อน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ อะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้สามารถหรือไม่สามารถดำเนินโครงการตามที่วางแผนไว้ การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงดำเนินโครงการได้อย่างทันทั่วทั้งการประเมินในขั้นตอนนี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการ ในการบริหารโครงการผู้บริหารมักจะเสริมระบบการประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ (Formative Evaluation) ด้วยการจัดระบบการกำกับงาน (Monitoring System) เพื่อติดตามความก้าวหน้าและเร่งรัดการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายในทรัพยากรและเวลาที่กำหนด

3. การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ ซึ่งในรูปแบบซิป เรียกว่า การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินที่มุ่งตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ผลการดำเนินงานโครงการคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินหลังสิ้นสุดโครงการแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ ซึ่งเป็น

ผลลัพธ์ และการประเมินผลกระทบของโครงการทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งนิยมทำการประเมินด้วยเทคนิคการติดตามผล ผลการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการจะให้สารสนเทศเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ควรจะมีการปรับขยายแล้วดำเนินการต่อไปอีกระยะหนึ่ง หรือควรจะสิ้นสุดโครงการไปตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือควรที่จะได้รับการเลื่อนฐานะให้เป็นงานประจำ

โดยสรุป รูปแบบการประเมินชีพของสตฟฟิลด์บีม (Stufflebeam's CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินให้สารสนเทศเพื่อการวางแผนโครงการ เพื่อการนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันท่วงที และให้รูปแบบชีพเป็นรูปแบบการประเมินที่ช่วยให้การพัฒนาโครงการช่วยบริหารโครงการ ตลอดจนการกำหนดอนาคตของโครงการ จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบชีพเป็นรูปแบบการประเมินเพื่อพัฒนาโครงการ และประกันประสิทธิผลของโครงการได้เป็นอย่างดี (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544, หน้า 171-172)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการประเมินโครงการชมรมคุ่มครองผู้บริโภคร (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

เดือนเด่น นิคมรักษ์ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคโดยทั่วไปมีลักษณะต่างคนต่างซื้อ ทำให้ผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ประกอบการซึ่งมีจำนวนน้อยกว่า จึงมีโอกาที่จะรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ความสมดุลของอำนาจต่อรองนี้ทำให้รัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่ดูแลคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรม แต่อย่างไรก็ตามการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยปัจจุบันยังอ่อนแอ ทั้งนี้เป็นเพราะในอดีตที่ผ่านมา รัฐไม่ได้ให้ความสำคัญในการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สังกัดสำนักงานกฤษฎีกา หรือกองช่างตวงวัด สังกัดกรมทะเบียนพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ ไม่ได้ให้ความสำคัญทั้งทางด้านงบประมาณและบุคลากร ส่วนกรมการค้าภายใน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันการผูกขาดได้ให้ความสำคัญแก่งานด้านการแทรกแซงตลาดเพื่อรักษาระดับราคาสินค้าเกษตร และการกำหนดราคาสินค้าเป็นหลัก โดยมีได้นำกฎหมายป้องกันการผูกขาด ซึ่งมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 มาใช้แต่อย่างใด

ในปีเดียวกัน ปรีชา แก้วคำปา (2541) ศึกษารูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข ใน 5 หมู่บ้านที่ได้รับรางวัล อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในหมู่บ้าน ค้นหาทางเลือก

ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่จัดเก็บทั้งสองครั้ง มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก โดยสรุปกลุ่มเกิดขึ้นจากการผลักดันของภาครัฐ มีลักษณะเป็นกลุ่มเปิด สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจเข้าเป็นสมาชิกและประกอบกิจกรรมร่วมกันภายใต้การสนับสนุนของ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีโครงสร้างของกลุ่มอย่างเป็นทางการ สมาชิกมีสถานภาพทางสังคมหลากหลาย เช่น อาสาสมัครคุ้มครองผู้บริโภค (อคบ.) สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เจ้าของร้านค้า ผู้สูงอายุและผู้ใหญ่บ้าน อาชีพหลักเป็นเกษตรกร ค้าขาย และรับราชการส่วนท้องถิ่น การทำงานของกลุ่มกำหนดโดยคณะกรรมการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ขนาดของกลุ่มมีทั้งคงที่ และลดลง กลุ่มมีความต่อเนื่องของสมาชิก กิจกรรมสามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตปกติ แม้ว่าการรวมกลุ่มและสมาชิกบางส่วนได้ปรับมาจาก กลุ่มอื่น ๆ แต่สมาชิกทุกกลุ่มให้เหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมชมรมเพราะเห็นว่าเป็นประโยชน์ ได้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และที่สำคัญได้ช่วยเหลือชาวบ้าน แสดงถึงความเข้าใจของสมาชิกที่มาช่วยงานด้านนี้

ต่อมาสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2543) ดำเนินการโครงการสำรวจความคิดเห็นของ ประชาชนในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2543 ให้กับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โดยทำการสำรวจประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั่วประเทศครัวเรือนตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจจำนวน 11,865 ครัวเรือน ซึ่งกระจายอยู่ในภาคต่าง ๆ คือ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ รวมจังหวัดตัวอย่างทั้งสิ้น 30 จังหวัด ผลการสำรวจพบว่า ประชาชนผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่ารัฐได้ให้การคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องการ ซื้อสินค้าหรือบริการ (ร้อยละ 70.4) ประชาชนในกรุงเทพมหานครจะทราบเรื่องดังกล่าวมากกว่า ประชาชนในภาคอื่น ๆ (ร้อยละ 41.1) กลุ่มอาชีพเกษตรกรจะไม่ทราบเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคมากที่สุด (ร้อยละ 85.0) โดยประชาชนส่วนใหญ่จะทราบเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครอง ผู้บริโภคทางโทรทัศน์ (ร้อยละ 76.0) ประชาชนที่ทราบว่าสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครอง ผู้บริโภคมีหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับฉลากสินค้าและข้อความโฆษณาสินค้ามีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 13.0) และที่ทราบสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคควบคุมข้อความโฆษณาเกี่ยวกับที่ดิน บ้านจัดสรรและอาคารชุด ในสิ่งพิมพ์และป้ายโฆษณามีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 9.7) ประชาชน ผู้บริโภคที่ทราบว่าในแต่ละจังหวัดมีคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประจำจังหวัด ส่วนใหญ่ จะเป็นประชาชนในภาคกลาง (ร้อยละ 8.9) และมีความเห็นว่า สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครอง ผู้บริโภคปฏิบัติงานได้ผลน้อย (ร้อยละ 31.8) และเมื่อได้รับความเดือดร้อนเรื่องการซื้อสินค้าหรือ บริการส่วนใหญ่จะไม่ดำเนินการอย่างใด (ร้อยละ 72.7) ประชาชนที่มาร้องเรียนต่อสำนักงาน คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 1.3) ที่เป็นเช่นนั้นเพราะไม่ทราบว่า

สามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (ร้อยละ 72.6) ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับทราบข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (ร้อยละ 71.1) ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคมีประโยชน์มาก (ร้อยละ 65.0) และประชาชนส่วนใหญ่จะอ่านฉลากสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า (ร้อยละ 43.6) ส่วนในด้านการโฆษณาสินค้าและบริการในปัจจุบันส่วนมากเห็นว่ามีความเหมาะสม (ร้อยละ 76.1) ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่าการโฆษณาตราค่าของห้างสรรพสินค้าเป็นความจริงตามโฆษณา (ร้อยละ 33.9) สำหรับความคิดเห็นของประชาชนต่อการห้ามโฆษณาบุหรี่ด้วยสื่อโฆษณาทุกชนิดส่วนใหญ่เห็นว่าจะช่วยลดแรงจูงใจในการอยากสูบบุหรี่ได้เล็กน้อย (ร้อยละ 50.9) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจุบันพิษภัยในอาหารมีเพิ่มมากขึ้น (ร้อยละ 58.1) และมีความเห็นว่าควรมีการรวมพลังเพื่อปกป้องสิทธิของผู้บริโภค รวมทั้งควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคเป็นอันดับแรก (ร้อยละ 62.9) นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคว่าควรมีการควบคุมราคาสินค้า (ร้อยละ 28.9) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (ร้อยละ 27.3) ตลอดจนมีการตรวจคุณภาพของสินค้าก่อนที่จะจำหน่ายแก่ผู้บริโภค (ร้อยละ 23.5)

ส่วน พลแก้ว วัชรชัยสุรพล (2543) ได้ศึกษาเรื่องเปรียบเทียบผลของวิธีการให้การศึกษาศึกษาเพื่อให้เกิดกิจกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลของวิธีการให้การศึกษที่ทำให้เกิดกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข (คปส.) ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างการให้การศึกษโดยวิธีอบรมเฉพาะนักเรียน (วิธีที่ 1) กับการให้การศึกษโดยวิธีอบรมนักเรียนและครู (วิธีที่ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ผ่านการอบรมจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีที่ 1 จำนวน 3 โรงเรียน และวิธีที่ 2 จำนวน 3 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า คะแนนรวมของการประเมินกิจกรรม คปส. ในโรงเรียนหมวดโครงสร้างพื้นฐาน หมวดการดำเนินการ หมวดผลของการดำเนินการ และหมวดผลลัพธ์หรือประสิทธิผลของการดำเนินการ ระหว่างกลุ่มโรงเรียนที่ให้การศึกษโดยวิธีที่ 1 และวิธีที่ 2 ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบดังกล่าวมีกลุ่มตัวอย่างจำกัด เนื่องจากมีโรงเรียนเพียง 3 แห่งที่ผ่านการอบรมวิธีที่ 1 จากการศึกษาเชิงคุณภาพและวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า มีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรม คปส. ในโรงเรียน ได้แก่ 1. ช่วงเวลาในการอบรมครูไม่เหมาะสม ทำให้ครูไม่สามารถบรรจุกิจกรรม คปส. ในแผนของโรงเรียนได้ทัน 2. นโยบายของโรงเรียน การวางแผน การสนับสนุนด้านงบประมาณและกำหนดบุคคลดำเนินงานจะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 3. ครูที่ปรึกษามีความสำคัญ

มากในการประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้นำชุมชน 4. การจัดตั้งชมรม และชุมนุม มีผลต่อจำนวนสมาชิกและกิจกรรมที่เกิดขึ้น 5. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีบทบาทสำคัญในการเป็นฝ่ายสนับสนุนวิชาการ ถ่ายทอดเทคนิคการบริหารงานกลุ่ม คบส. ในโรงเรียน การวางแผนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การให้การศึกษาทั้ง 2 วิธี ไม่มีผลแตกต่างต่อกิจกรรม คบส. ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

สำหรับ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการสำรวจสถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประเทศไทย พ.ศ. 2543 ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์คุ้มครองผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพของประเทศไทยเป็นดังนี้

1. ผู้ขาย ขาดความรู้ด้านฉลากและด้านการเก็บรักษา ส่วนร้านขายยาประเภท ร้านชำ และร้านเสริมสวยยังคงมีการปฏิบัติไม่ถูกต้องในการจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง
2. ผู้บริโภค ในขณะที่พฤติกรรมผู้บริโภคของประชาชนยังขาดทั้งความรู้ในการเลือกซื้อ การเก็บรักษา และการใช้ช่องทางในการร้องเรียน เมื่อพบผลิตภัณฑ์ที่ผิดมาตรฐาน
3. ผู้ประกอบการ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการเลือกใช้เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การผลิต กระบวนการและกรรมวิธีในการผลิต
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ยังมีความจำเป็นต้องควบคุม กำกับดูแลให้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างจริงจังและต่อเนื่องควบคู่กับการหามาตรการหรือกลวิธีที่ได้ผลดีที่สุดในการให้ความรู้แก่ประชาชนผู้บริโภคถึงผลกระทบจากการใช้ยา และผลิตภัณฑ์ต่างๆอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้ สำนักส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ กรมการค้าภายใน (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การคุ้มครองผู้บริโภคภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การคุ้มครองผู้บริโภคภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงเป็นดังนี้ ผู้บริโภคมีทัศนคติที่เชื่อว่า ราคาสินค้าสามารถควบคุมได้ ส่วนฝ่ายการเมืองจะให้ความสำคัญในการกำกับดูแลราคาสินค้า ด้วยเกรงว่าหากปล่อยให้ราคาสินค้าสูงขึ้นจะมีผลกระทบและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นฐานเสียงกลุ่มใหญ่ที่สุด ฝ่ายการเมืองจึงให้ความสำคัญในการกำกับดูแลราคาสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นอย่างมาก นอกจากกรมการค้าภายในซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว ยังมีอีกหลายหน่วยงานที่ดำเนินงานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงทำให้ขาดเอกภาพในการทำงาน เกิดความซ้ำซ้อนและความสับสนให้แก่ผู้บริโภคและผู้ประกอบการอีกด้วย